

V šolah bo treba ljubezni do domovine in države posvetiti več pozornosti

Naš pogovor: dr. Jurij Kunaver

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Na moji prvi diplomi iz leta 1978 (Pedagoška akademija) je podpisan dekan dr. Jurij Kunaver. Znanstvenik, naravoslovec, geomorfolog, specializiran za visokogorski kras, površinsko morfologijo in visokogorske jame, pedagog, dekan Pedagoške fakultete, upokojeni redni in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani. Zvedav popotnik, garač, skromen, spoštljiv, pogumen in topel človek. Eden redkih, ki danes s ponosom reče, da je oče njegov vzornik. Srečala sva se v Radljah ob Dravi na prvi mednarodni konferenci Vzgoja za ljubezen do domovine in države (23. 11. 2019), ki jo je organiziralo Društvo katoliških pedagogov Slovenije. Našla sva veliko skupnih točk in nekaj skupnih ciljev. Vabilu na pogovor za našo revijo se je rad odzval.

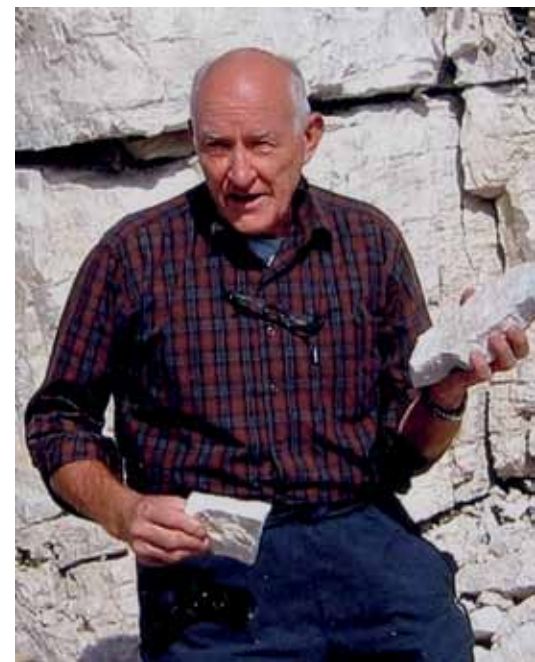
Česa se najbolj spominjate z lanske konference v Radljah ob Dravi?

Vtisi s konference so bili različni, sami dobri. Imponiralo mi je zlasti to, da ste izbrali za kraj konference podeželje, lep in vsestransko razvijajoč se kraj, kjer živijo zavedni in podjetni sodržavljeni. Z gostoljubnostjo in širino se s tem ni izkazala samo tamkajšnja osnovna šola in njeni učitelji, ampak ves kraj. Sklenil sem, da se še vrnem. In sem se, sredi preteklega poletja, z namenom, da pripravim ekskurzijo Tretje univerze.

Kako svojo domovino navadno predstavite tujcem?

Vprašanje je umestno, saj si nehote v zadregi, ko sediš poleg kolegov iz mnogo večjih držav in zastopaš eno najmanjših evropskih držav; in to v času takoj po osamosvojitvi, ko je bilo včlanjenje v EU še daleč. Tujci so se zanimali za nas, še bolj

oni iz večjih, manj iz manjših držav. Slovenijo oziroma slovenske geografe sem zastopal na mednarodnem geografskem kongresu v Washingtonu leta 1992, ko smo postali polnopravni člani. Takrat je bila sprejeta pomembna Mednarodna listina o geografski vzgoji in izobraževanju, na katero se odslej naslanjamo v dokazovanju pomembnosti našega predmeta. V stroki smo se takrat veliko ukvarjali s t. i. evropsko dimenzijo pouka geografije. Vse to je bilo povezano s takratnim izjemnim predsednikom Mednarodne komisije za geografski pouk in vzgojo, Nemcem Hartwigom Haubrichom. Njegov neposredni in prijateljski odnos – tudi do nas, Slovencev – še vedno navdihuje. Nekaj dni po sprejemu Slovenije v EU, 6. maja 2004, je prišel na simbolični obisk v Slovenijo, ki ni bil edini. Zaradi velikih zaslug za šolsko geografijo je bil deležen vsestranske pozornosti in mnogih priznanj, tudi našega Kocenovega.

Ljubezen do domovine ste prejeli doma, ob starših.

Iz otroštva se spomnim zlasti številnih izletov in bivanja v naravi, med podeželskimi ljudmi. Tudi med kmeti v ljubljanski okolici sem preživel kar nekaj časa. Bil sem še ne dvanajstleten otrok, ko sem že držal v roki motiko in na koncu njive oprezoval, ali sem bil dovolj hiter in priden pri delu. To mi je koristilo in me krepilo. To, kar smo počeli doma po vojni, je bilo za tiste čase zagotovo nekaj posebnega. Moja starša sta bila predvojna skavta in sta nas štiri otroke vzgajala v ljubezni do narave, v skromnosti in iznajdljivosti. Tega, kar imamo danes, izobilja, možnosti izbiranja skoraj brez omejitev, nekoč ni bilo. Hrana iz nahrbtnika, na počitku pa kuhanje na odprtem ognju, še najpogo-

steje na kuhalniku. V gostilno nisem stopil vse do obdobja študija.

Narava vas je osvojila. Posvetili ste ji tudi znanstveno kariero.

Morda je bilo najbolj vznemirljivo to, da sem si izbral za torišče svojega dela in zanimanja odmaknjen visokogorski svet, ki se ga na tak način še nihče ni lotil. Zgledi so me vlekli. Skušal sem jih še dopolniti in biti še boljši. Takega oziroma podobnega apnenčastega, kraškega visokogorskega sveta je drugod po Alpah še veliko, zlasti v severni Avstriji. Vpisal sem se med raziskovalce tega zanimivega okolja in se uveljavil tudi v mednarodnem pogledu. Zelo oprijemljivih materialnih koristi človeštvo od tega nima, razen znanstvenih, ker je to t. i. 'nekoristni' svet. Zelo pomembno pa je, da čim več vemo, kako diha narava, da jo cenimo in varujemo. Visokogorski svet je človek še najmanj spremenil in uničil, vsaj pri nas. Če narave ne poznaš, je ne boš varoval, si pa hkrati s tem žagaš vejo, na kateri sediš. Zato ima spoznavanje in poznavanje slehernega kotička, če je še tako odmaknjen, tem pomembnejšo vlogo. V zadovoljstvo in uteho mi je, da so za menoj v visokogorje prišli jamarji, ki prodirajo vse globlje v podzemlje. Ko stremijo za športnimi dosežki in hkrati odstirajo tančico z zadnjih še neznanih območij na zemlji, so sposobni zbirati tudi gradivo za znanstvene raziskave in se hkrati zavzemati za varstvo okolja. Na prostranstvih Kaninskega pogorja sem bil pred desetletji še 'samoten jezdec', danes pa je tam zaradi jamarjev in smučarjev precej bolj živahno. V visokogorski naravi sem nekoč imel popoln mir pred tegobami vsakdana. Tudi nadzirati me ni mogel nihče. Trudim se, da bi ta enkrat, od zunanjih sil preoblikovan kamnit svet ter občutljivo floro in favno čim bolj približal javnosti. Temu je namenjena najvišja učna pot na Prestrelje-niških podih v Kaninskem pogorju.

Kako vas je ljubezen do geografije zaznamovala?

Geografija kot veda o človeku posreduje informacije o prostoru. O tem, kaj je za prvim in drugim gričem in kaj je onstran oceanov in gorovij. Človekovo zanimanje za prostor izvira iz pradavnine. Je nekaj prvobitnega. Upam si reči, da je človeka geografski pro-

stor zanimal prej, preden je začel razmišljati o mnogih drugih stvareh. To dokazuje zlasti postopno, a vztrajno širjenje človeka na nova, nenaseljena območja. Brez tega zanimanja, najbrž človekove nagnonske težnje, svet ne bi bil tako obljuden, kot je danes. Človek si še vedno izbira za življenje ugodnejše in lepše kraje, če se mu le ponudi pri-

Želel bi, da bi si vsi slovenski vzgojitelji, brez razlike, čim bolj prizadevali slovensko zemljo, zgodovino in človeka mladim približati tako, da bi bili vse življenje ponosni nanjo.

ložnost. Geografija me je zaznamovala z geografsko radovednostjo, kar se pozna tudi v nagnjenosti k potovanjem. Trudim se, da delček svojih doživetij delim še s kom, npr. s slušatelji *Tretje univerze*. Širjenje geografskega obzorja je podobno učenju tujih jezikov. Spoznaš drugačno naravo od tiste, ki te vsakodnevno obdaja, drugačne ljudi, drugačne navade in način življenja. To človeka bogati.

Bolj ko se svet globalizira, bolj raste ljubezen do lokalnega.

Ljubezen do lokalnega me je zaznamovala že zgodaj, zato sem velik prijatelj podeželja, zlasti tistega, ki ni preveč spremenjeno zaradi vsesplošnega razvoja. V tradicionalnem slovenskem podeželskem okolju, kolikor ga je še ostalo, še vedno naletimo na prijaznost in gostoljubnost, medtem ko se v suburbanem okolju z visokimi plotovi obdanih individualnih hiš vedno bojiš, da naletiš na koga, ki ga nehote motiš. Nekje v okolici Ljubljane sem hotel čisto slučajno odvreči vrečko smeti v zasebni smetnjak. Ni bilo hujšega!

Z domovino je vedno najprej povezan tudi jezik. Kako doživljate svoj, slovenski jezik?

Podeželja si ni mogoče predstavljati brez jezika, natančneje, brez klenih slovenskih narečij. Vsa slovenska narečja so mi pri srcu, saj so mi prišla v ušesa na številnih izletih in strokovnih ekskurzijah ter pri terenskem delu. Nekatera še posebej, kar je povezano

s pogostostjo obiskovanja posameznih območij. Zato se najbolj doma počutim na Bovškem, v Bohinju, na Krasu, v Cerkniški dolini in na Blokah, v Poljanski dolini ob Kolpi, za Bežigradom, kjer sem doma, in ob bližnji Savi, na Ponikvi pri Šentjurju in v Cerkvenjaku v Slovenskih goricah, pa še marsikje. Seznam krajev ni kratek, saj sem Slovenijo prekriziral po dolgem in počez. Pri marsikaterem posamezniku razpoznam, kje biva, če le spregovori. Imam razvit posluš za to. Kakšnih dvanajst slovenskih narečij znam ločiti. Tudi beneškoslovenska so med njimi. Na Bovškem, kamor pogosto hodim, je v vasi živel možakar, doma iz Bele v Breginjskem kotu, kjer že govorijo podobno kot v bližnji Benečiji. Po Vinkovi smrti, tako mu je bilo ime, ko sem začel pogosteje zahajati v Nadiške in Terske doline, mi je v uho včasih prihajala melodija njegovega breginjskega narečja.

Danes mladi vse manj poznajo 'pisno izražanje', saj večinoma vadijo 'tipkano izražanje'.

Vsak mlad Slovenec bi moral dobro obvladati knjižno slovenščino. Te se naučimo le, če v njej tudi pišemo, a najbrž ne na računalnik. Pogovorna slovenščina, še posebej tista, ki jo uporabljajo mladi na pametnih telefonih, je, kolikor lahko sodim, neke vrste spakedranščina. Razumem, da je to posledica sedanje situacije in navad. Na področju jezika se je vedno pojavljalo nekaj novega, zlasti na ravni slenga. Avantgarda tega so bili navadno mladi. Beseda »imeti krompir« ali celo »imeti vroč krompir« je na primer skovanka izpred štiridesetih, petdesetih let, ki smo jo takrat sprejeli z obema rokama. Vedno pa ostane le knjižni jezik tisti, ki nam je vsem Slovincem skupen.

Zakaj je pomembno, da univerze ohranijo predavanja v slovenskem jeziku in se ne zadovoljijo z angleščino?

V mojih časih to vprašanje še ni bilo tako aktualno, a je živo že nekaj časa. S težnjo po večjem mednarodnem priznavanju in uveljavljanju posameznih fakultet in njihovega študijskega procesa ter vabljenju tujih študentov postajajo tovrstne želje vse glasnejše. Taka praksa je v večjih državah s precej večjim številom univerz pogost pojav. Toda

specifične slovenske razmere ne govorijo za to, da bi morali kar množično pristajati na predavanja v angleščini. Nisem povsem proti, vendar zdrava pamet opozarja, da mora v Sloveniji imeti absolutno prednost slovenščina in samo slovenščina.

Zakaj je pomembno, da se pri slovenščini, geografiji, zgodovini in drugih predmetih govori o Slovencih v zamejstvu?

Skrb za Slovence v zamejstvu in izseljenca bi morala biti neke vrste skupni imenovalec vsega naroda. A ni, ker je teh vsebin v naših učnih načrtih premalo. To sem še posebej poudaril v svojem lanskem referatu. Napisal sem: »SedANJI položaj Slovencev v Beneški Sloveniji je lahko eden najboljših preizkusnih kamnov, kaj o tem oddaljenem koščku slovenske zemlje vedo slovenski učitelji, njihovi učenci ter njihovi starši. Kdor ve kaj več o tem, mu je jasno, da Beneški Slovenci potrebujejo več naše pozornosti in solidarnosti, ker so zgled neupogljivosti in zvestobe svoji zgodovini, predvsem pa svojemu

jeziku in kulturi.« Ta dva stavka povesta vse. Predvsem to, da nikoli ne bo dovolj našega zanimanja in skrbi zanje.

Kakšen je vaš odnos do Slovencev za mejo in izseljenih rojakov?

To je razvidno iz mojih dejanj in ravnanj. Ne morem se ravno pohvaliti z obilico objav, razen v knjigi *Terske doline* pod uredništvom Milene Kožuh, ki je izšla leta 2006, ob tridesetletnici furlanskega potresa. Tudi v Slovenski matici sem si prizadeval za čim pogostejšo navzočnost problematike Beneških Slovencev. Imel sem veliko predavanj na to temo, tja sem vodil tudi ekskurzije *Tretje univerze*. A Beneški Slovenci si zaslužijo še mnogo več pozornosti.

Vsak učitelj vzgaja tudi za ljubezen do domovine in države.

Ni mladega učitelja, ki bi bil za to nalogo takoj polno usposobljen. V tem smislu bi se bilo dobro meddisciplinarno in strokovno pogovoriti, vendar na strogo enakopravni podlagi.

Kako gledate na 30-letnico odločitve za samostojno državo Slovenijo?

Na to gledam s ponosom, saj sem tudi sam oddal glasovnico za samostojno državo Slovenijo. Drugačne odločitve skoraj ni moglo biti. Ali pa smo si državo predstavljali tako, kot je sedaj, je drugo vprašanje. Na predvečer vojne za Slovenijo, 24. junija 1991, ko smo razglasili samostojnost, sem se udeležil tudi proslave na Trgu republike. Občutki, ki so me prevevali takrat, so bili mogočni. Iz Bežigrada sem se na prizorišče pripeljal s kolesom, ker drugače v tistem napetem vzdušju skoraj ni bilo mogoče. Bil sem sicer rezervist bivše vojske, a sem se bil pripravljen ponuditi tudi teritorialni obrambi, če bi bilo potrebno. Glede plebiscita in celotnega procesa osamosvajanja imam zadržke samo takrat, kadar preveč začnejo izstopati interesi posameznikov ali skupin, zlasti če se namerno pozablja na slovensko preteklost in zgodovino, povezano s podobnimi oziroma istimi hotenji. V ozadju takih in podobnih prelomnih dogodkov je vedno narod. Tako in nič drugače je bilo tudi pri plebiscitu.

Kako doživljate domovino in kako državo?

Govorimo o ožji in širši domovini. Tisti znotraj in oni zunaj državnih meja. Morda obstaja ali pa se oblikuje tudi pojem najširša domovina v smislu Evropske unije. A to je politična tvorba, podobno kot država. Beseda domovina izhaja iz dóma, tam, kjer sem doma; to je lahko torej tudi najožja domovina v smislu ožje pokrajine, v kateri živim. Morda je to nekoliko preveč geografsko? »Domovina je ena, vsem dodeljena ...« je rekel pesnik. Nedotakljiva, sveta in neprecenljiva vrednota za večino zemeljskega prebivalstva. Majhnim, tudi ogroženim narodom pomeni še največ, zato je vredna največjega žrtvovanja. Drugače je z državo, ki se prostorsko lahko v celoti identificira z domovino ali pa tudi ne. Tako je v primeru države Slovenije, v katere obsegu žal ni vseh območij, poseljenih s Slovenci.

Zakaj je pomembno gojiti tudi ljubezen do države?

Tudi država je vredna naše pozornosti, spoštovanja in sodelovanja. Tega zaradi takega ali drugega razloga, tudi osebne prizadetosti, žal ne srečujemo vedno. Nekoč sem slišal mlajšega občana, ki so mu predpisi pristrigili peruti, ki mi je zabrusil, da ga je sram, ker živi v taki državi. Nisem ga povsem razumel in mu tudi nisem ugovarjal, vsaj ne tisti trenutek. Žal mnogi pričakujejo od države, ki je, lahko bi rekli »organiziran podaljšek domovine«, veliko preveč. Sami pa ji niso pripravljeni dati ničesar, tudi naklonjenosti in ponosa ne. Tako ljubezni do domovine kot tudi do države bo treba v šolah posvetiti še več pozornosti, zato da bi še bolj držali skupaj in da bi vsem nam bilo še bolje.

Kako bi prišli do večjega spoštovanja in sodelovanja v naši državi?

Za to bi bilo dobro več splošnega konsenza, splošnih vrednostnih usmeritev, več pozornosti in odgovornosti do načina medsebojnega komuniciranja ter spoštovanja različnih stališč. Trenutno smo glede tega precej nizko, zmerjanja je bistveno preveč. Družabna omrežja omogočajo, da pod

psevdonimom in brez odgovornosti za svoje ravnanje lahko vsak uporablja povsem nesprejemljive izraze in pljuva na kogarkoli. S tem osebno ne soglašam in nikoli ne bom. To bi se moralo spremeniti. Skrbeti bi morali za višjo raven medsebojnih odnosov. Tudi na cesti, ko se vate zaletavajo nevezgogeni uporabniki pametnih telefonov. Pogosto se vprašam, ali je od bontona sploh še kaj ostalo!

O čem najraje govorite, ko govorite o svoji domovini?

Vedno sem bil ponosen na lastno domovino, enako tudi državo. Razumljivo, domovino zelo dobro poznam, ne sicer vsakega kotička, a skoraj vsakega. Približno vem, kaj me tam čaka, a dejanska stvarnost je še zanimivejša in lepša. Naj bo to naš primorski Kras ali pa prekmurske ravnice. Povsod se

govori slovensko, marsikje ti ponudijo šilce močnega, kozarec vina ali vsaj tolkovec. Take domačnosti drugod po svetu nisem srečal. Želel bi, da bi si vsi slovenski vzgojitelji, brez razlike, čim bolj prizadevali slovensko zemljo, zgodovino in človeka mladim približati tako, da bi bili vse življenje ponosni nanjo. Vem, da je to zahtevna naloga, prepričan pa sem, da na tem področju še zdaleč nismo naredili vsega. Vsega, na kar sem kot državljan Slovenije ponosen, je veliko preveč.

Katero je vaše temeljno modrostno vodilo?

Spet so tu zgledi. A pot, ki sem jo prehodil, je moja lastna, dokaj originalna. Veliko izkušenj imam iz časov empiričnega terenskega raziskovalnega dela. A tudi za pisalno mizo je bilo treba prebiti prenekateri konec

tedna in nemalo počitniških dni. Sem delaven človek in primem za vsako delo. Veliko časa sem žrtvoval za društvene interese. Vajen sem odrekanja, tudi ponižnost do narave, z malo in veliko začetnico, mi je blizu. Sploh pa se skušam ravnati po zapisanih ali nenapisanih občečloveških pozitivnih načelih. Sem spadajo tudi spoštovanje drugačnosti, spoštovanje in sočutje do sočloveka. Imam veliko prijateljev in sem rad v družbi, kadar je čas za to. Moj prednik je rad citiral Simona Gregorčiča: »... ne kar mora, kar more storiti, je mož dolžan ...« in še: »Delati in ne obupati.« Vse to je zelo blizu mojim življenjskim pravilom. Osebna svoboda mi je še posebej sveta; s kančkom upornišтва!

Gospod Kunaver, hvala za vaše odgovore. ◀

Gabrijel Gruber (1740–1805)

Eden najvidnejših članov Družbe Jezusove v Ljubljani

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, je upokojena. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, nato vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od šolskega leta 2010 do 2017 pa je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

Jezuiti so prišli v Ljubljano v času poglobljene katoliške prenove po zlomu protestantizma in tu ustanovili močno izobraževalno središče, ki je predstavljalo začetek univerzitetnega izobraževanja.

V prispevku bomo predstavili Gabrijela Gruberja, pomembnega jezuita, uspešnega inženirja, teologa, matematika, arhitekta in filozofa, ki se ni izobraževal v ljubljanskem jezuitskem kolegiju, bil pa je član tega kolegija in ugleden profesor. Sodeloval je tudi pri posodabljanju učnega programa in opreme te izobraževalne ustanove, načrtoval in izdelal je nova učila. Jezuitski družbi je posvetil velik del svojega življenja, učencem pa posredoval pomembna znanja in jih navdušil za matematično-tehniške oz. inženirske smeri. Jezuitskemu redu se je pridružil že s petnajstimi leti.

Gruberjeva družina

Gabrijel Gruber se je leta 1740 rodil slovenskim staršem na Dunaju, umrl pa leta 1805 v Petrogradu. Njegovi predniki izhajajo iz vasi Schemming v bližini Linza. Družinsko ime Gruber verjetno izhaja iz imena

dejavnosti oz. rudarjenja, ki so ga opravljali njegovi predniki ob obalah reke Ybbs, na planoti pod Alpami (Južnič, 2015: 99–116). Leto njegovega rojstva (1740) sovpada z začetkom vladanja Marije Terezije, ki je ostala na cesarskem položaju štirideset let. V tem času je Gruber odraščal, se izobraževal in

postal znan strokovnjak tudi na cesarskem dvoru.

Gabrijel Gruber je imel za razliko od svojih prednikov lepe možnosti za šolanje in napredovanje na strokovnem področju. Njegovi kmečki predniki, zlasti mlajši kmečki sinovi, so morali opravljati vojaško službo v